

Олександра ЄМЧИК,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)

ВПЛИВ ІГРАШОК ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ НА РОЗВИТОК, НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному суспільстві, яке дедалі більше стикається з проблемами агресії, насильства та мілітаризації медіапростору, особливу увагу привертає питання впливу іграшок військової тематики на дитячу психіку. Іграшки відіграють важливу роль у процесі розвитку, навчання та соціалізації дошкільнят. Вони не лише є засобом розваги, але й формують уявлення про світ, цінності, моделі поведінки та способи взаємодії з оточенням. Проблема розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та засобів їх здійснення постають особливо актуально в умовах воєнного стану. Так, комплектування психолого-педагогічних прийомів, засобів, ритуалів для зменшення психологічного напруження та створення сприятливої та комфортної атмосфери в закладі дошкільної освіти подається як один із напрямів створення безпечного освітнього середовища [1, с. 97].

Питання, наскільки доречно та безпечно дозволяти дітям гратися іграшками військового характеру, викликає жваві дискусії серед психологів, педагогів і батьків. Одні вважають такі іграшки засобом розвитку уяви та відпрацювання соціальних ролей, інші – загрозою формування агресивної поведінки та порушення етичних орієнтирів у ранньому віці.

До іграшок воєнної тематики відносяться предмети і засоби для гри, сюжет яких пов'язаний із бойовими діями, збройними конфліктами, моделями військової техніки або символікою війни. Ці іграшки зазвичай відображають елементи військової реальності, моделюють збройне протистояння, боротьбу або захист. Серед них можна виокремити кілька основних груп: зброя-імітація – іграшкові

пістолети, автомати, рушниці, шаблі, луки, гранати тощо; військова техніка – іграшкові танки, бронетранспортери, військові літаки, кораблі, гелікоптери; фігурки військових персонажів – солдати, командири, спецпризначенці, фігури супротивників із відповідною амуніцією; аксесуари та атрибутика – каски, бронежилети, маскувальні костюми, нашивки, прапори, медалі тощо; настільні та електронні ігри – які імітують військові дії, стратегії, битви або бойову тактику.

Іграшки є ключовим інструментом у психофізичному та соціальному розвитку дітей дошкільного віку. Вони виконують низку важливих функцій: пізнавальну, соціалізуючу, емоційно-релаксаційну, морально-виховну та комунікативну.

Пізнавальна функція полягає у тому, що іграшки допомагають дітям досліджувати навколишній світ, розвивають інтелектуальні здібності, сприяють формуванню логічного мислення, уваги, пам'яті та уяви. Через гру дитина знайомиться з кольорами, формами, властивостями предметів і причинно-наслідковими зв'язками. Соціалізуюча функція означає, що гра з іграшками навчає дитину взаємодіяти з іншими, дотримуватись правил, розподіляти ролі, проявляти ініціативу та співпрацювати. Іграшки сприяють засвоєнню соціальних норм і моделей поведінки. Емоційно-релаксаційна функція відображає можливість дитини виразити емоції, зняти напругу, заспокоїтись. Через гру дитина проживає ситуації, які її хвилюють, та вчиться керувати своїми почуттями. Морально-виховна функція допомагає формувати моральні якості: доброзичливість, справедливість, чесність, відповідальність. У сюжетно-рольовій грі діти імітують дії дорослих, засвоюють поняття «добре» і «погано». Комунікативна функція полягає у тому, що у грі з іграшками діти активно розвивають мовлення – як у діалозі з дорослими чи однолітками, так і у внутрішній монологічній формі. Це важливо для розвитку комунікативних навичок, словникового запасу та граматичної правильності мовлення.

Дослідження учених педагогів та психологів підтверджують, що іграшки військової тематики, попри суперечливе ставлення до них у суспільстві, також мають свої педагогічні та психологічні функції. Їх

використання в ігровій діяльності дошкільників може сприяти розвитку окремих якостей і навичок за умови грамотного педагогічного супроводу та чіткого морального контексту. Такі іграшки можуть зацікавити дитину історією, технікою, просторовим мисленням (наприклад, конструювання бойових машин, вивчення форм, назв, призначення предметів). Ігри на військову тематику часто потребують командної взаємодії, узгодженості дій, розподілу ролей, що розвиває навички колективної гри та відповідальності. Дитина може символічно «виграти» над страхом, контролювати ситуацію, відтворювати складні події в безпечному форматі гри. Через військову гру дитина моделює образи героїв, захисників, відпрацьовує поняття сміливості, відповідальності, честі – але важливо, щоб це було в контексті захисту, а не агресії. Такі ігри стимулюють діалог, обговорення тактики, командні рішення, що сприяє розвитку мовлення та стратегічного мислення.

Попри потенційні розвивальні можливості, іграшки військової тематики несуть низку ризиків, які варто враховувати під час організації ігрового середовища для дошкільників. Особливо це стосується дітей з нестійким емоційним фоном, обмеженим досвідом спілкування або підвищеною чутливістю до тем насильства. Дошкільники ще не здатні чітко розмежовувати гру та реальність. Постійне відтворення бойових дій, стрільби, перемоги над «ворогом» може сприяти закріпленню агресивних реакцій як звичних форм поведінки в конфліктних ситуаціях. Ігри, засновані на знищенні противника, часто не передбачають співпереживання, що може знижувати чутливість дитини до емоцій інших людей та розвивати байдужість до чужого болю. У дошкільному дитинстві тільки формується уявлення про добро і зло. Якщо гра зосереджена виключно на війні та перемозі будь-якою ціною, це може негативно впливати на становлення ціннісних орієнтацій. Ігри з бойовими елементами часто супроводжуються підвищеною збудливістю, метушливістю та шумом. Це може перевантажувати нервову систему дитини, особливо в умовах недостатнього фізичного розвантаження чи сну. Наявність у грі чітко визначених «ворогів» і

«своїх» може сприяти закріпленню вузьких уявлень про світ, формуванню упереджень і спрощених соціальних суджень.

Як свідчать результати дослідження О. Писарчук та Р. Руденського, тема війни та сюжети воєнних подій проникають в усі види дитячих ігор: творчі та з правилами, при цьому помітним є їх взаємопроникнення та взаємозбагачення. Проте наслідки такої ігрової діяльності будуть залежати від супроводу дорослими [2, с. 126]. Таким чином, безконтрольне використання іграшок військової тематики може завдати шкоди гармонійному психоемоційному розвитку дитини. Це вимагає підвищеної уваги з боку педагогів і батьків до змісту ігор, супроводу дитячої гри коментарями та бесідами, які формують гуманістичне бачення світу.

Список використаних джерел

1. Косенчук О. Г., Стягунова О. О. Безпека освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. Вип. 1. С. 90–101.
2. Писарчук О. Т., Руденський Р. Є. Теоретичні аспекти дослідження теми війни в іграшках та ігровій діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2022. № 2. С. 120–126.
3. Сисоєва С. О., Рейпольська О. Д. Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/HNAESU_2023_5_2_10